

Een eikel met inwoning

In het begin van 1971 belde Natura-redakteur Bolman mij op en vertelde me, dat hij thuis tegen de schoorsteenmantel een klein vlindertje had aangetroffen, dat afkomstig moest zijn uit een grote eikel die hij daar had neergezet. Die eikel kwam uit Israël, waar mevrouw N. W. van Itallie-Mac Gillavry hem had gevonden in de kibboets Eyal, ten oosten van Herzliya even voor de Arabische plaats Kalkelya.

De vrucht bleek intussen vastgesponnen te zijn aan de muur. Kennelijk was dat gedaan door een rups die al in Israël in de eikel moet hebben gezeten en die nu vóór de verpopping het spinseltje gemaakt had. De hele manier van doen wees er op, dat we met een soort te doen hadden die tot de zg. Microlepidoptera moest behoren. Hiertoe rekenen we alle soorten die gewoonlijk als motjes aangeduid worden. Hun aantal is veel groter dan dat van de 'macro's' en niettegenstaande hun vaak kleine afmetingen zijn ze economisch ook veel belangrijker, omdat er diverse soorten toe behoren die berucht zijn om de schade, die hun rupsen kunnen veroorzaken aan gewassen en voorraden.

Toen ik het vlindertje ontving, bleek mijn vermoeden juist te zijn. Aan de vleugelvorm en de tekening was onmiddellijk te zien dat het een vertegenwoordiger was van de familie der Tortriciden of bladrollers, zo genoemd, omdat de rupsen van diverse soorten in samengesponnen bladeren leven. Dr A. Diakonoff van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden, de bekende Nederlandse specialist voor deze familie, determineerde het diertje als een wijfje van *Adoxophyes orana* F. v. R., in oudere literatuur in de regel vermeld als *Capua reticulana* Hb. De voorvleugels zijn fraai bruin met fijne netvormige tekening, de achtervleugels donkergrijs.

Adoxophyes orana F.v.R. (x 4)

De soort komt ook in Nederland voor, maar nog niet zo heel lang. Het eerste exemplaar werd in juni 1939 in een appelboomgaard te Klaaswaal gevangen en werd toen door de verzamelaars als een interessante aanwinst voor onze fauna beschouwd. Doch voor de fruitkwekers zou het een nieuwe bron van zorg blijken te worden. In de oorlogsjaren heeft de vlinder zijn areaal vermoedelijk gestadig kunnen uitbreiden, maar het aantal was blijkbaar nog zo klein, dat er geen sprake was van schade. Dat veranderde echter plotseling in de extreem warme zomer van 1947, toen de rupsen vooral in het zuiden van het land een ware plaag werden en plaatselijk grote schade aan de appels veroorzaakten. Ze vreten de schil van de vruchten aan, waardoor deze sterk in waarde dalen.

De soort verspreidde zich bovendien in vrij snel tempo over grote delen van het land en vanaf dat jaar is *orana* niet meer van de lijst van schadelijke insecten verdwenen. Wel is na de explosie van 1947 het aantal teruggelopen en op het ogenblik wordt de schade als 'normaal' gekwalificeerd, zoals de heer G. Houtman te Hoorn me vertelde.

De uitbreiding van het areaal heeft zich overigens niet tot ons land beperkt. In 1940 werd de vlinder voor het eerst in België waargenomen, in 1950 in het Zuidengelse graafschap Kent, in beide gevallen weer in appelboomgaarden. Toen Massee in 1953 de derde druk van zijn 'Pests of Fruits and Hops' publiceerde, had *orana* zich wel over verschillende delen van Kent verbreid, maar ernstige schade was toen nog niet geconstateerd.

Het is wel merkwaardig, dat de rups oorspronkelijk op berk thuis hoort. Volgens Massee is ze pas in 1910 van *Prunus* en *Rosaceae* vermeld en de overgang op appels dateert van nog latere datum. Die schijnen in West-Europa nu wel de voornaamste voedselplant te zijn geworden; in Duitsland staat de vlinder dan ook bekend als de appelschilmot.

De rups uit Israel moet op een heel andere manier geleefd hebben, namelijk in de eikel. Dat inboren in vruchten schijnt in het zuiden echter geen uitzondering te zijn, want Grabe vermeldt in zijn 'Kleinschmetterlinge des Ruhrgebietes' (1955) een rups, die in een perzik gevonden was.

Tenslotte nog de naam van de eik uit Israel. Drs W. J. J. O. de Wilde van het Rijks-herbarium te Leiden was zo vriendelijk deze na vergelijking met materiaal in dat instituut naar het napje te determineren als *Quercus aegilops* L.

Adres van de schrijver:

Napje of copula van Quercus aegilops L. (x 2)